

Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu – E. A. Poe

Ioan Iacob
Universitatea Româno-Americană

Rezumat

Există în bibliografia legată de MIHAI EMINESCU afirmația că „POE este congener al lui EMINESCU în mai mult de o privință”. Întrucât am studiat EMINESCU în anii studenției la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași („orașul lui EMINESCU”), fiind student la FILOLOGIE, am avut o intuiție asupra poeziei lui MIHAI EMINESCU cu un an înainte de apariția cărții Profesorului GEORGE MUNTEANU, „Hyperion 1. Viața lui Eminescu”, Editura „Minerva”, București, 1973. Atunci când a trebuit să optez pentru un proiect privind teza de doctorat, am ales „Arc poetic transatlantic: EMINESCU – POE” tocmai pentru a explora afirmația ca cei doi sunt „congeneri în mai mult de o privință”. Teza mea de doctorat are doua mize importante: o noua viziune revoluționară (din perspectivă europeană) asupra lui POE, văzut ca POET EXPONENȚIAL AL AMERICII și faptul ca orice relaționare a lui EMINESCU față de POE atrage după sine promovarea marelui nostru poet în zona specialiștilor de limba engleză de peste Atlantic (promovare care se face, evident, nu față de comunitățile românești din Statele Unite, care știu ce înseamnă EMINESCU (depărtarea de țară determinându-i pe americanii de origine română să aibă o și mai mare prețuire pentru „poetul tuturor românilor”)); ci o promovare care trebuie făcută în limba engleză, pentru care nici un efort nu este niciodată îndeajuns, sens în care există unele contribuții remarcabile).

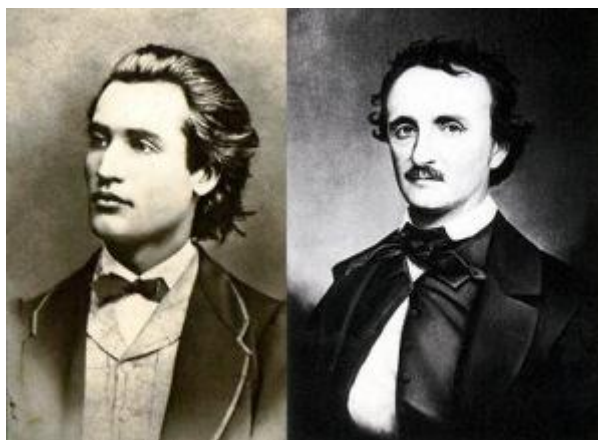
Cuvinte cheie

Mihai Eminescu , E. A. Poe, arc poetic transatlantic

Am studiat Eminescu pe vremea când eram student la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași („orașul lui Eminescu”) și am avut o intuiție asupra poeziei eminesciene cu un an înainte de apariția cărții Profesorului George Munteanu, „Hyperion 1. Viața lui Eminescu”(1973), carte la care Profesorul lucrase un deceniu. Doamna Conferențiar Elvira Sorohan mi-a făcut rost de adresa domniei sale și i-am scris. Mi-a acordat credit și m-a invitat să-i fac o vizită la București. Această întâlnire s-a tot amânat, cam cu vreo trei ani de zile deoarece, după terminarea facultății, am fost în stagiatură ca profesor de limba engleză la Făgăraș, județul Brașov, apoi am plecat în armată la Zalău, județul Sălaj; dar am făcut, din când în când, schimb de scrisori și abia în 1976 am reușit să-l vizitez. Fiindcă Profesorul George Munteanu era o personalitate care exercita o puternică fascinație asupra noastră, a tinerilor filologi de la Iași, am fost în acea vizită împreună cu cel

mai bun prieten al meu din studenție, Dragoș Tătăraș (ce luase repartiție pe germană în București și în garsoniera căruia stăteam când treceam prin Capitală). Când eram în armată, la Zalău, promisem din partea Profesorului Munteanu o scrisoare extraordinară; în armată, fiindcă urma Ziua Națională de atunci, se dădeau niște permisi. Dar se dădeau pe relații și, cum eu nu aveam așa ceva la Zalău, urma să rămân „consemnat” în cazarmă. Însă promisem o scrisoare de la București, în care mi se spunea așa: „Domnule Iacob, continuă să crezi în ceea ce crezi și continuă să faci ceea ce faci. Până la urmă Vei ÎNVINGE!” (semnat George Munteanu). În momentul acela suportul moral primit a fost atât de puternic încât nu mă mai interesa nici un fel de permisie și nu mai sufeream că nu aveam să ajung de la Zalău acasă, la părinții mei, la Bârlad, în județul Vaslui, în Moldova.

Am discutat cam două ore cu Profesorul George Munteanu, despre literatură, despre poezie și, firește, despre Eminescu. De fapt, pe cartea domniei sale îmi bazasem masteratul meu („Universul feminin în poezia lui Mihai Eminescu”) fiindcă era lucrarea ce confirma intuiția mea privind rolul “iubitei moarte de la Ipotești” în evoluția poeziei eminesciene.

Din perioada în care studiasem Eminescu îmi rămăsese în minte afirmația că „Poe este congener al lui Eminescu în mai mult de o privință”. Atunci când s-a pus problema să prezint, pentru Școala Doctorală a Universității București, un proiect pentru o teză de doctorat, am fost tentat să explorez această afirmație care mă obseda, dar am realizat că există încă două mize uriașe: din perspectiva mea europeană Poe este „Poetul exponențial al Americii” și doream să fac cunoscut acest lucru și dincolo de Atlantic (misiune care, în timp, mi se pare aproape imposibilă); iar orice demers al meu legat de Eminescu (în relaționarea cu Poe)

însemna implicit și un demers de promovare transatlantică a lui EMINESCU (și cred că, în direcția aceasta, nici un efort nu putea fi considerat zadarnic sau prea mare). Când vorbesc de promovarea transatlantică a lui EMINESCU nu mă refer la comunitățile românești din Statele Unite (care știu ce înseamnă Eminescu și pentru care depărtarea de țară sporește și mai mult prețuirea pentru “poetul tuturor românilor”). Promovarea transatlantică a lui EMINESCU trebuie făcută, evident, în limba engleză. De aici o alta misiune „aproape imposibilă” fiindcă niciodată nici o traducere într-o limbă străină nu va egala originalul, ceea ce nu înseamnă că nu ar trebui facute nici un fel de eforturi de traducere. Și, evident, că s-au înregistrat câteva demersuri remarcabile în acest sens.

Am avut șansa să realizez recent interviuri cu doua personalități din S.U.A. despre EDGAR ALLAN POE și, fiindcă ambii mari poeți s-au născut în ianuarie (Mihai Eminescu pe 15, iar E. A. Poe pe 19, primul în 1850, iar al doilea în 1809), m-am gândit să scriu, în perioada 15 – 19 ianuarie, acest „arc poetic transatlantic” ce ar putea lega – imaginar – pe Mihai Eminescu de Edgar Allan Poe.

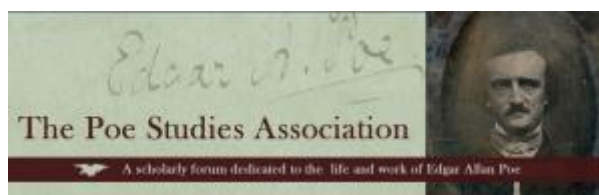
M-am gândit ca pe 15 ianuarie (ziua de naștere a lui MIHAI EMINESCU) acest „arc poetic transatlantic” să fie inaugurat în limba română, pe 16 ianuarie să fie continuat prin câteva considerații în limba engleză asupra lui Mihai Eminescu, în 17 și 18 ianuarie să iau în considerație interviurile a două personalități din S.U.A. despre E. A. Poe, iar în 19 ianuarie (ziua de naștere a lui EDGAR ALLAN POE) să încheiem acest „arc poetic transatlantic” vorbind despre Poe.

Cum „Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu și Edgar Allan Poe” este și titlul tezei mele de doctorat, voi evita să fac speculații pe această temă, preferând să vorbesc mai mult după ce teza va fi gata. Demersul actual poate fi considerat, într-un fel, o introducere și, evident, o modalitate de a celebra zilele de naștere din ianuarie a doi mari poeți: Mihai Eminescu (născut pe 15 ianuarie în România, o țară din Europa, continent despărțit de Atlantic de țara celuilalt mare poet) și Edgar Allan Poe (poet născut pe 19 ianuarie în Statele Unite ale Americii, o țară cât un continent). Am avut șansa, în 2004, când am fost invitat oficial ca jurnalist în S.U.A., să mă aflu și la celălalt capăt al acestui „arc poetic transatlantic”, atunci când am început o corespondență transmisă telefonic pentru Radio România Actualități cu versurile lui Edgar Allan Poe: ‘It was many and many a year ago, / In a kingdom by the sea, / That a maiden there lived whom you may know / By the name of Annabel Lee...’

De unde să-mi fi imaginat atunci, în 2004, că acest arc poetic transatlantic Eminescu – Poe va deveni într-o zi realitate într-o teză de doctorat? Și că el va putea oferi o provocare – într-o „misiune aproape imposibilă” – pentru un demers

cu două mize extraordinare: promovarea lui Eminescu în limba engleza în „țara cât un continent” de dincolo de Atlantic și o viziune revoluționară (din perspectivă europeană) asupra lui Poe (ca poet exponențial al Americii).

„Interesul pentru Poe în Statele Unite nu a fost niciodată mai mare, afirma John Gruesser, Președintele ‘The Poe Studies Association’.

‘The Poe Studies Association’ /Asociația de studii Poe’, din Statele Unite, a fost înființată în 1972 ca o organizație de studiere a vieții și operei lui Edgar Allan Poe. Asociația are în prezent 250 de membri, cercetatori și adepți ai lui POE din S.U.A. și din străinătate. Președintele actual al asociației este John Gruesser. Dintr-un interviu realizat recent cu domnia sa și publicat în CLUBUL PRESEI TRANSATLANTICE am selectat câteva opinii interesante: “Let me try to describe how much Poe has meant to me. One summer when I was in my early teens, I set out to read all of the author’s stories and poems. Although I fell short of my goal (in part because the vocabulary forced me to keep consulting an unabridged dictionary), I have never forgotten those nights spent spellbound. I still have the battered copy of *The Complete Tales and Poems*—my mother’s college textbook – that I pored over nearly forty years ago. A decade and a half later, I savored the exquisite pleasure of having something published for the first time, a reading of Poe’s “Ligeia” that drew upon the theory of Edward Said. Since then, compelling discussions of Poe’s texts in the classroom and at conferences have been high points of my career as an academic. I have been active in the Poe Studies Association, an organization with 250 members in forty countries, since the 1990s. „I-am spus Domnului Președinte Gruesser că, în 2004, am intrat în contact cu o mare poetă contemporană din Statele Unite, **Diane Wakoski** (appreciated as an “important and moving poet” by Paul Zweig in the *New York Times Book Review*, is frequently named among the foremost contemporary American poets by virtue of her experiential vision and her unique voice). I-am trimis Domnului Președinte John Gruesser textul exact al mesajului trimis prin e-mail către mine (atunci când aceasta poetă a aflat că teza mea de doctorat va fi despre EMINESCU si POE) :

To: IoanIacob

Sent: Tuesday, 7 August 2012, 22:07

Subject: Re: Congratulations + Interview

Dear Ioan,

Thanks for your good wishes, and congratulations on your academic accomplishments. I myself know very little about Poe, but I have no doubt you have formulated interesting theories. The Europeans have always had a greater appreciation of Poe than his fellow Americans. Be well. Yrs, Diane Wakoski

L-am întrebat pe Președintele **John Gruesser** de ce europenii au avut întotdeauna o mai mare apreciere a lui Poe decât colegii / camarazii săi americani. Am preferat să păstrez răspunsul în engleză: ‘This is a fascinating question without an easy answer. Some of it has to do with Poe’s life and work. He was not affiliated with any literary cliques, he made many enemies during his life, and he died under sordid and mysterious circumstances. He was also very poor, earning his living by writing for magazines at a time when they paid very little. In addition, he was far ahead of his time, inventing detective fiction and making important contributions to science fiction – genres that would become immensely popular after his death. Today, however, interest in Poe in the United States has never been greater.’

Explicația oferită de Președintele Asociației de studii Poe, **John Gruesser**, vine exact în sprijinul intuiției mele că cele două viziuni (europeană și americană) asupra lui Poe diferă uneori fiindcă în Europa POE nu a fost cunoscut decât prin opera sa (în impunerea căreia Baudelaire /care îl considera pe Poe “suflet geaman”/a avut un rol imens, muncind paisprezece ani la traducerea lui Poe în franceză, într-o epocă în care franceza era cea mai răspândită limbă în Europa secolului al XIX-lea), pe când Statele Unite l-au cunoscut și pe omul Poe; dacă „imperfecțiunile” operei pot fi trecute uneori cu vederea în Europa, “imprefecțiunile” omului Poe nu au fost niciodată “iertate” în Statele Unite (mai ales de către acei autori care, prin “opera” lor, au făcut obiectul criticii necruțătoare a lui Poe ca jurnalist). Am păstrat pentru finalul acestor considerații despre „Arcul poetic transatlantic EMINESCU – POE” (o influența directă a lui POE asupra operei lui EMINESCU nu poate fi „detectată”, singura referire directă este o traducere făcuta de Eminescu / povestirea „Morella”/, la care se referea și Ioana Pârvulescu, în „România literară” numărul 14, din 2007, unde ea precizează că „Augustin Z. N. Pop, îngrijitorul ediției din 1979 de corespondență a Veronicăi

Micle, amintește că „Eminescu dăduse, în Curierul de Iași nr. 111, din 8 oct. 1876, o versiune luminoasă a nuvelei”), am păstrat pentru final, spuneam, câteva referințe asupra modului cum a fost receptat Poe de-a lungul timpului în Statele Unite (referințe selectate din arhiva: „Asociației de studii Poe” din Baltimore, S.U.A. /sursele din care am selectat aceste referințe fiind trecute în BIBLIOGRAFIE, unde am amintit și cartea lui Bliss Perry, ‘The American Spirit in Literature’ (ce are un capitol extrem de interesant, capitolul VIII, dedicat lui POE și WHITMAN /și unde lui Whitman i se impută includerea în poemele sale a unor pasaje fără acoperire estetică, ceea ce îl diferențiază față de Poe/):

„Nu putem acorda o prea mare apreciere povestirii „Morella” de Edgar A. Poe. Este creația unei imaginații neconstrânse de judecată și nedirecționată de nici o intenție.” (The Charleston Chronicle, May 30, 1835)

‘Dacă Dl. Poe nu ar fi scris altceva decât “Morella”, „William Wilson”, “Casa Usher” și „Manuscris găsit într-o sticlă” el ar merita un loc înalt printre scriitorii bazați pe imaginație...” (Louis F. Tasistro, (a review of Poe’s tales of the grotesque and Arabesque), New York Mirror, December 28, 1839

„Poe a fost născut poet, mintea sa poartă sigiliul geniului. El este, poate, cel mai original scriitor care a existat vreodată în America.” (George Lippard in Citizen Soldier, Philadelphia, November 15, 1843)

„Perfecțiunea ororii care abundă în scrierile sale a fost atribuită pe nedrept câtorva defecte morale ale omului. ...Dintre toți autorii, vechi sau moderni, Poe ne-a dat cel mai puțin din el însuși în lucrările sale.

El a scris ca un artist.” (C. Chauncey Burr, “Character of Edgar A. Poe”, Nineteenth Century, V, February 1852, pp. 19-33)

„Poe a scris ca un bețiv și ca un om care nu este obișnuit să își plătească impozitele.” (Arthur Twining Hadley, Președinte al Universității Yale (1899 – 1921) explicând, în 1909, refuzul său de a sprijini alegerea lui Poe pentru Sala celebratilor. În ciuda opiniilor injuste ale lui Hadley, numele lui Poe a fost admis în 1910)

„Că Poe avea un intelect puternic nu se poate nega; dar îmi pare intelectul unei persoane foarte talentate aflate înainte de pubertate.” (T.S. Eliot, “From Poe to Valery”, Library of Congress Lecture, November 19, 1948)

„Ar trebui de asemenea să se spună că Poe și-a sacrificat viața sa operei, destinul său uman nemuririi.” (Jorge Luis Borges, “Edgar Allan Poe”, La Nacion (Buenos Aires, October 2, 1949)

„Din cauză că îmi plăceau povestirile lui Poe atât de mult, am început să fac filme cu suspans.” (Alfred Hitchcock, dintr-un interviu publicat în 1960).

‘A man can enter many fields without justifiably claiming the ownership of any. This is not true of Poe. He has a strong claim to the titles of our best poet, our best short story writer, and our best critic. Whether each of these titles be genuine or not, the overall achievement they represent is not easily challenged by any other American author.’ (Vincent Buranelli, Edgar Allan Poe, Boston: Twayne Publishers, 1977, pp. 130-131.)

La sfârșitul acestor considerații am formulat o concluzie care am dori să o exprimăm în limba engleză pentru ca și eventualii cititori care îl apreciază pe Poe, dar nu cunosc limba română, să poată înțelege relaționarea lui Eminescu față de Poe:

First of all I'd like to say that this is an imaginary transatlantic poetry arc; there is no direct impact of Poe on Eminescu's poetry, but there are some similar events which make them to be pretty congenial:

- they were born in January
- they had a tragic love with impact about their poetry
- they both were great journalists so on.

From European point of view POE (and not Whitman) is the exponential poet of America; it was a special European historical context when Poe was promoted in Europe by the hard work of Baudelaire (Baudelaire translated Poe into French when French prevailed in Europe). This is a historical fact which cannot be ‘negotiated’ by literary critics from the both sides of the Atlantic Ocean. On the other hand, Poe lived in the U.S.A. as a human being, too; in Europe he ‘lived’ only as literary work (work of the best known American poet – thanks to Baudelaire's translations). As in the U.S.A. Poe was very severe as critic, some American authors could never forgive that. For example one of them wrote a book against Poe (when Poe died); he blamed Poe for a lot of ‘bad things’, but History was ironical for him: that book boosted Poe's legend and so he became... the first biographer of Poe!

* * *

At the end of this transatlantic poetry arc we have to thank to January for the opportunity to celebrate two great literary personalities. We know (and many European literary critics know) that POE is the exponential poet of America. On the other hand, many critics from the U.S.A. haven't heard about EMINESCU, this great poet which belongs not only to Romania, not only to Europe; in fact they both, EDGAR ALLAN POE and MIHAI EMINESCU, are two great poets which belong to the universal literature.

Referințe bibliografice

1. Bliss, Perry, 'The American Spirit in Literature', Ross & Perry, inc., May 15, 2003.
2. Carlson, Eric W., ed., *The Recognition of Edgar Allan Poe: Selected Criticism since 1829*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1966.
3. Gruesser, John, Interviu în „Clubul presei transatlantice”, 17 ianuarie, 2013.
4. Munteanu, George, „Hyperion 1. Viata lui Eminescu”, Editura Minerva, Bucuresti, 1973.
5. Parvulescu, Ioana , „Ce citea Veronica Micle”, Romania literara, nr. 14, 2007.
6. Piollin, Burton R., “Poe ‘Viewed and Reviewed’: An Annotated Checklist of Contemporary Notices, “Poe Studies, XII, No. 2, December, pp. 17-36, 1980.
7. Pollin, Burton R., “Poe in the Press: An Posthumous Assessment,” American Periodicals, II, pp. 6-50, 1992.
8. Walker, Ian M., *Edgar Allan Poe: The Critical Heritage*, London: Routledge & Hegan Paul, 1986.